

УДК 336.22

Т.О. Коропецька, І.І. Мельничук

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

МАЛИЙ БІЗНЕС І СУЧАСНЕ ПОДАТКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО

У статті узагальнено основні проблеми розвитку малого бізнесу на тлі змін податкового законодавства та внесено пропозиції щодо покращення умов оподаткування даного сектору економіки.

Ключові слова: малий бізнес, суб'єкти малого підприємництва, оподаткування.

В статті обобщены основные проблемы развития малого бизнеса на фоне изменений налогового законодательства и внесены предложения относительно улучшения условий налогообложения данного сектора экономики.

Ключевые слова: малый бизнес, субъекты малого предпринимательства, налогообложение.

The basic problems of development of small business on a background of the changes of taxation law are generalized in the article and suggestions are brought to the improvement of taxation terms of this sector of economy.

Key words: small business, small business subjects, taxation.

В країнах з розвинутою економікою і особливо в тих, що розвиваються, малий бізнес відіграє важливу роль в економічній системі держави. По-перше, він є дуже мобільним та глибоко спеціалізованим. По-друге, він сприяє розвитку конкуренції між суб'єктами господарювання та швидше окупається, порівняно з великими підприємствами. Однак на теренах нашої держави розвиток сфери малого підприємництва гальмується різними проблемами законодавчого характеру та реформуванням системи оподаткування, які не дають можливості становлення малого бізнесу як могутньої ланки народного господарства.

Існування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва до 2011 року мало безліч недоліків і не забезпечило необхідних зрушень в розвитку даного сегменту ринку. Тому постає необхідність всебічного комплексного дослідження питань, пов'язаних із впливом системи оподаткування на діяльність суб'єктів малого підприємництва та стимулювання його розвитку.

Питанням розвитку малого бізнесу присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених і економістів, зокрема: А.І. Барановського, М.Д. Білика, Л.І. Воротінової, І.Г. Ганечко, Ю.І. Єханурова, О.В. Жука, О.Є. Кузьміна, Д.В. Ляпіна, С.К. Реверчука, Н.В. Савки, О.В. Титаренко, В.К. Черняка, Ю.Ю. Юрченко, В.С. Афанасьєва, А.О. Блінова, В.Н. Ічитовкіна, П.О. Мягкова, В.А. Рубе, В.Е. Савченка, П. Бернса, Й. Ворста, П. Друкера, П. Ровантлоу, Д. Сторєя, П. Хейне, Г. Хостінга, Й. Шумпетера та інших.

Метою статті є узагальнення сфери оподаткування суб'єктів малого підприємництва в умовах розвитку ринкових відносин в Україні та визначення основних шляхів його удосконалення.

На сьогоднішній день провідну роль у створенні ефективного недержавного сектора відіграє малий бізнес. Адже саме малі і середні підприємства здатні швидко адаптуватися до стрімких змін в умовах ринкової економіки. Це, в свою чергу, сприяє розвитку конкуренції. Але такий бажаний розвиток сектора малого бізнесу наштовхується на безліч перепон.

Розвиток малого бізнесу для держави є вигідним багатьма чинниками, зокрема: формуванням середнього класу, ростом економічної активності населення, створенням нових робочих місць, розробкою нововведень та ін.

Держава повинна забезпечити сприятливі умови для розвитку даних еконо-

мічних суб'єктів. Однак, сучасне українське законодавство, яке постійно змінюється, не сприяє такому розвитку.

Так, за останній рік діяльність суб'єктів малого бізнесу регулювалась трьома основними законодавчими актами, які протягом короткого періоду змінили один одного.

Згідно Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності;
- юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 70 млн. гривень [2].

Дані суб'єкти господарювання мають змогу перейти на спрощену систему оподаткування, що значно зменшить кількість податків і зборів, які після закінчення звітного періоду необхідно сплачувати до бюджету, замінивши їх на один – єдиний податок.

До 1 січня 2011 року правове регулювання оподаткування суб'єктів малого підприємництва за спрощеною системою здійснювалося Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [6]. Дія цього Указу не поширювалася на:

0 суб'єктів підприємницької діяльності, на яких поширюється дія Закону України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» в частині придбання спеціального патенту;

0 довірчі товариства, страхові компанії, банки, інші фінансово-кредитні та небанківські фінансові установи;

0 суб'єктів підприємницької діяльності, у статутному фонді яких частки, що належать юридичним особам – учасникам та засновникам даних суб'єктів, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищують 25 відсотків;

0 фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи і здійснюють торгівлю лікєро-горілчаними та тютюновими виробами, паливно-мастильними матеріалами та ін.

Платниками єдиного податку були фізичні особи, які здійснювали підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і у трудових відносинах з якими, включаючи членів їх сімей, протягом року перебувало не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищував 500 тис. гривень і юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищувала 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищував 1 млн. гривень [6].

Ставка єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва – фізичних осіб встановлювалася залежно від виду діяльності в розмірах 20-200 гривень, для юридичних осіб діяли дві ставки єдиного податку: 6 відсотків від суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість та 10 відсотків суми виручки від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку [6].

Однак з введенням в дію Податкового кодексу відбулися певні зміни в системі оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Так, згідно Проекту закону України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва», що був введений в дію з 01.01.2011р. платниками податку є:

1) фізичні особи – підприємці, які є громадянами України, та які протягом чотирьох послідовних податкових (звітних) періодів (кварталів), що передують періоду переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають сукупності таких критеріїв: кількість осіб, що перебувають з ними у трудових відносинах сукупно не перевищує 10 осіб (включаючи членів сімей таких фізичних осіб); обсяг доходу сукупно не перевищує 700000 гривень;

2) юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать іншим суб'єктам господарювання, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 відсотків, та які протягом чотирьох послідовних податкових (звітних) періодів (кварталів), що передують періоду переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають сукупності таких критеріїв: середньооблікова кількість працівників сукупно не перевищує 50 осіб; обсяг доходу сукупно не перевищує 2 700 000 гривень [5].

Також, значно розширився перелік суб'єктів господарювання, на яких не поширюється спрощена система оподаткування: які здійснюють діяльність у сфері розваг; обміну іноземної валюти; виробництва підакцизних товарів; діяльність, пов'язану з експортом, імпортом та оптовим продажем підакцизних товарів; виробництва, оптового та роздрібного продажу пально-мастильних матеріалів; виробництва та розподілу електроенергії, газу, пари та гарячої води; збирання, очищення та розподілу води; видобутку та виробництва дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі; роздрібну торгівлю через мережу Інтернет; банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії; установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи, визначені законом та ін.

Ставки податку для фізичних осіб мають встановлюватися щороку органами місцевого самоврядування у межах від 20 до 200 гривень з розрахунку на календарний місяць залежно від виду господарської діяльності та місця її провадження, а для юридичних осіб – у розмірі 6 відсотків бази оподаткування.

Для фізичних та юридичних осіб, які провадять господарську діяльність виключно з надання послуг та обсяг доходу яких протягом чотирьох послідовних податкових (звітних) періодів (кварталів), при підтвердженні статусу платника податку, не перевищує 300 000 гривень, устанавлюється нульова ставка податку.

Таким чином, ми бачимо, що кількість суб'єктів малого бізнесу, що могли знаходитися на спрощеній системі оподаткування значно скоротилася. Це, в свою чергу, викликає незадоволення серед підприємців.

На тлі розвитку податкових подій з 1 липня поточного року має вступити в дію Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України (щодо спрощеної системи оподаткування, об-

ліку та звітності суб'єктів малого підприємництва)» від 16.05.2011р. [1]. Платники та ставки єдиного податку для даних суб'єктів господарювання представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Ставки і платники єдиного податку

Платники	Ставки оподаткування
1. Фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно ремісничу діяльність, роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню, та обсяг доходу яких протягом календарного року, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, не перевищує 150 розмірів мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня (звітного) року	встановлюються щороку сільськими, селищними та міськими радами залежно від виду господарської діяльності з розрахунку на календарний місяць у межах від 1 до 10 відсотків розміру мінімальної заробітної плати
2. Фізичні особи, які здійснюють виробництво товарів, продаж товарів, господарську діяльність з надання послуг платникам податків, які застосовують спрощену систему оподаткування, та/або населенню (крім посередницьких послуг з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна, надання послуг у сфері страхування), діяльність у сфері ресторанного господарства, та які протягом календарного року, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають сукупності таких критеріїв: 0 кількість осіб, що перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; 0 обсяг доходу не перевищує 1000 розмірів мінімальної заробітної плати	встановлюються щороку сільськими, селищними та міськими радами залежно від виду господарської діяльності з розрахунку на календарний місяць у межах від 2 до 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати
3. Фізичні особи, які протягом календарного року, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають сукупності таких критеріїв: 0 кількість осіб, що перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; 0 обсяг доходу не перевищує 2000 розмірів мінімальної заробітної плати.	встановлюються у розмірі: а) 3 відсотки бази оподаткування у разі сплати податку на додану вартість; б) 5 відсотків бази оподаткування у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку
4. Юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, які протягом календарного року, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, відповідають сукупності таких критеріїв: 0 середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб; 0 обсяг доходу не перевищує 5000 розмірів мінімальної заробітної плати	

Таким чином, ми бачимо суттєві відмінності в представлених законодавчих актах. Дані зміни є не на користь підприємців, кількість яких за даними ДПС стала на 70 тисяч менше після набрання чинності Податкового кодексу. Зокрема, за період з 1 квітня 2010 року до 1 квітня 2011 року скоротилася кількість платників єдиного податку (з 1 021 352 до 950 682 осіб) і платників фіксованого податку (з 306 000 до 237 888 осіб). Одночасно збільшилася кількість фізичних осіб-підприємців (з 2 424 981 до 2 448 993 осіб) і підприємців, що працюють на загальній системі оподаткування (з 1 097 609 до 1 260 423 осіб) [4].

Взагалі ж розвиток малого підприємництва – важлива економічно-політична проблема, розв'язання якої потребує цілісної системної методології розвитку малого підприємництва з точки зору як бюджету і податків, так і ставлення держави до малого бізнесу.

Висновки. Отже, існування малого підприємництва як сегменту ринку має свої

переваги та недоліки. Останні пов'язані як з внутрішніми, так і із зовнішніми причинами. Однією з таких причин в Україні є нестабільність податкового законодавства та часта зміна законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів малого бізнесу. Тому, в майбутньому необхідно:

0 сформувати належну законодавчу базу, сприятливу для розвитку малого бізнесу;

0 розробити комплексний підхід щодо діяльності даних суб'єктів в довгостроковому періоді;

0 узагальнити всю законодавчу базу в єдиному нормативному документі;

0 скоротити процедуру відкриття та закриття діяльності суб'єктів малого бізнесу, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування.

0 вдосконалити фінансово-кредитну підтримку;

0 забезпечити матеріально-технічні та інноваційні умови розвитку малих підприємств;

0 стимулювати зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів малого підприємництва та ін.

Такі дії дадуть змогу розширити діяльність малого бізнесу, що позначиться на добробуті нашої держави.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва)» № 8521 від 16.05.2011 р.
2. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 р. № 2063-III.
3. Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» N 98/96-ВР 23 березня 1996 року.
4. Офіційний сайт ДПАУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/control/uk/index>
5. Проект закону України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 21.05.2010 р.
6. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03.07.1998 р. №727/98 (з наступними змінами від 28.06.1999 р. №746/99) від 3 липня 1998 р.

Надійшла до редколегії 25.08.2011